

ข้อเปรียบเทียบระหว่างคดีอาญาเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

กับคดีอาญาเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ *

อภิชาติ คงชาติ **

๑. ความเบื้องต้น

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ^๑ คือ กรณีกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตูลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน^๒ ผู้ใดทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย^๓ ซึ่งได้นำมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)^๔

ส่วนคดีอาญาอีกประเภทหนึ่งคือ คดีที่บุคคลดังกล่าวข้างต้น หรือกรรมการ ป.ป.ช. หรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตามมาตรา ๕๗ วรรคสอง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๔)^๕

คดีทั้งสองประเภทข้างต้นมีลักษณะแตกต่างกัน บทความนี้จะจึงได้นำมาเปรียบเทียบกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์แก่การใช้และตีความกฎหมายสำหรับคดีแต่ละประเภทต่อไป

๒. ข้อพิจารณาเปรียบเทียบ

๒.๑ ความผิดเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน เมื่อเปรียบเทียบกับความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่แล้ว มีลักษณะที่เหมือนกันดังนี้

(๑) เป็นเรื่องความผิดตามกฎหมายอาญา จึงมีโทษทางอาญา

* ความเห็นทั้งหมดในบทความนี้เป็นความเห็นส่วนตัวของผู้เขียนและมิได้สะท้อนความเห็นใด ๆ ของส่วนราชการที่ผู้เขียนสังกัดอยู่

** เลขานุการแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา

^๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๙๕ วรรคสอง

^๒ กรณีเจ้าหน้าที่อื่นถูกกล่าวหา เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอาญาคดีทุจริต ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๗ ประกอบมาตรา ๓

^๓ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๔ (๑), ๒๓๕

^๔ ความผิดลักษณะนี้ยังขยายไปถึงกรณีบุคคลอื่นเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดทางอาญา รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดเพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิง การกระทำความผิดด้วยหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

^๕ ส่วนอีกคดีอีก ๒ ประเภท คือ คดีอาญาที่คณะกรรมการ ป.ป.ช.ถูกกล่าวหาเสียเอง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๔) และคดีร่ำรวยผิดปกติ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) ซึ่งคดีประเภทนี้เป็นคดีแพ่ง

(๒) เป็นเรื่องความผิดอันเนื่องมาจากการหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ

๒.๒ ความผิดเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน เมื่อเปรียบเทียบกับความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่แล้ว มีลักษณะที่แตกต่างกันดังนี้

(๑) แนวคิดพื้นฐานทางกฎหมาย

ความผิดเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน เป็นมาตรการในเชิงป้องกัน (Preventive Measures) เพื่อเป็นการสร้างความโปร่งใส เพราะผลประโยชน์ที่ได้มาจากการทุจริตจะถูกแปลงเป็นทรัพย์สินไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งการปิดบังซ่อนเร้นทรัพย์สินที่ได้มาจากการทุจริตนั้นมีต้นทุนและมีความเสี่ยงจากการถูกตรวจสอบ นอกจากนี้ยังเป็นมาตรการช่วยป้องกันการเกิดผลประโยชน์ทับซ้อน (conflict of interest) อีกด้วย ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน เพราะอาจมีการใช้ตำแหน่งหน้าที่เข้าไปเอื้อผลประโยชน์แก่กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้อำนาจและขัดแย้งกับผลประโยชน์ของรัฐได้^๖ ซึ่งมาตรการนี้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. ๒๐๐๓ (United Nations Convention against Corruption : UNCAC) ที่วางหลักการประการหนึ่ง คือ ให้กำหนดมาตรการป้องกัน (Preventive Measures)

คำพิพากษาชั้นวินิจฉัยอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่ อม.อธ.๓/๒๕๖๑ วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๑ วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา ๓๙ กำหนดหลักการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐไปแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้โดยสมควรซึ่งเป็นมาตรการในการควบคุมและกำกับการใช้อำนาจของรัฐเพื่อให้การดำเนินงานของรัฐเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ส่วนความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่อันเป็นมาตรการในเชิงลงโทษทางอาญา มาตรการนี้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. ๒๐๐๓ (United Nations Convention against Corruption : UNCAC) ที่วางหลักการอีกประการหนึ่ง ให้กำหนดให้เป็นความผิดทางอาญาและการบังคับใช้กฎหมาย (Criminalization and Law Enforcement) รัฐภาคีจะต้องกำหนดให้การกระทำบางอย่างเป็นฐานความผิดทางอาญา เพื่อให้ครอบคลุมการทุจริตได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

(๒) ลักษณะของความผิด

ความผิดเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเป็นความผิดประเภทที่กฎหมายห้ามหรือกำหนดให้เป็นความผิด (mala prohibita) อันแตกต่างจากความผิดอาญาอื่นที่เป็นความผิดอาญาในตัวเอง (Mala in se) เนื่องจากเป็นข้อห้ามในทางศาสนาหรือทางศีลธรรมหรือเป็นสิ่งที่ไม่พึงปฏิบัติในทางจารีตประเพณีอยู่ด้วย

^๖ ปณิธิร์ ปทุมวัฒน์, บทความวิชาการ ชุด “ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. ๒๐๐๓ : United Nations Convention against Corruption ๒๐๐๓ ” ตอนที่ ๑ บทบัญญัติทั่วไปและพันธกรณีในการกำหนดมาตรการป้องกันการทุจริตของภาคี, <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=๑๖๘๙>

(๓) รูปแบบการลงโทษ

ความผิดเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน มีอัตราโทษต่ำ คือ ระวังโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การกำหนดอัตราโทษไว้ค่อนข้างเบาดังกล่าวสอดคล้องกับสภาพความผิดนี้ กล่าวคือ การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเป็นเรื่องข้อเท็จจริงและต้องมีเอกสารประกอบการยื่น ในทางปฏิบัติการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินย่อมเป็นภาระและมีข้อยุ่งยากไม่น้อย เนื่องจากเวลาว่างลงเลยไปนานเท่าใดความทรงจำก็ยิ่งน้อยลงเท่านั้น ความคงอยู่ของเอกสารหรือวัตถุที่เกี่ยวข้องก็ย่อมเสื่อมหรือหายไปตามกาลเวลา โดยเฉพาะผู้ที่มีทรัพย์สินจำนวนมาก หรือมีรายได้หลายทาง แต่ไม่มีการจัดการเก็บรวบรวมหลักฐานที่ดี บางรายมีทรัพย์สินระคนปะปนกับญาติหรือผู้อื่นจนแบ่งแยกได้ยาก บางกรณีเป็นทรัพย์สินที่ได้มานาน หรือรายได้บางอย่างไม่มีเอกสารหลักฐานประกอบ หรือมีหลักฐานแต่ก็ไม่ได้เก็บไว้นานพอที่จะนำมาพิสูจน์ความจริงได้ การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินจึงกลายเป็นความเสี่ยงอย่างมากจนอาจส่งผลให้เป็นการตัดโอกาสคนดีที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้ ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. ๒๐๐๓ (United Nations Convention against Corruption : UNCAC) ข้อ ๑๓ วรรค ๑ กำหนดว่า รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องดำเนินมาตรการที่เหมาะสมภายในขอบเขตวิธีการของตนและโดยเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของกฎหมายภายในของตน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ นอกจากภาครัฐ เช่น ประชาสังคม องค์กรเอกชน และองค์กรระดับชุมชนท้องถิ่น ในการป้องกันและต่อต้านการทุจริต และเพื่อให้สาธารณชนเพิ่มความตระหนักเกี่ยวกับความมีอยู่ สาเหตุและความร้ายแรง และภัยคุกคามซึ่งเกิดจากการทุจริต

ปัจจุบันได้มีการตรากฎหมายกำหนดองค์ประกอบความผิดเพิ่มเติมจากเดิม คือ จะต้อง มีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน^๗ อันเป็นความมุ่งหมายของกฎหมายที่จะให้มีการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ องค์ประกอบความผิดดังกล่าวจำเป็นจะต้องวินิจฉัยไปตามข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นและเหมาะสมสำหรับแต่ละกรณีไป^๘ ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. ๒๐๐๓ (UNCAC) ข้อ ๓๐ วรรค ๓ กำหนดว่า รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องพยายามที่จะประกันว่าอำนาจทางกฎหมายในการใช้ดุลพินิจภายใต้กฎหมายภายในของตน เกี่ยวกับการฟ้องคดีบุคคลสำหรับการกระทำความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้จะนำไปใช้ในทางที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่มาตรการบังคับทางกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเหล่านั้น และโดยคำนึงถึงตามควรต่อความจำเป็นในการยับยั้งการกระทำความผิดเช่นนั้น

^๗ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๗

^๘ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๙ วรรคสอง เมื่อปรากฏว่าบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินหรือเอกสารประกอบที่ได้รับมาตามวรรคหนึ่งไม่ครบถ้วนหรือมีข้อมูลคลาดเคลื่อน และไม่มีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาปกปิดทรัพย์สินหรือหนี้สิน ให้เลขาธิการหรือผู้ที่เลขาธิการมอบหมายแจ้งให้บุคคลดังกล่าวดำเนินการให้ครบถ้วนหรือถูกต้อง

นอกจากโทษทางอาญาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ความผิดเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินยังมีโทษอย่างอื่นด้วย คือ มาตรการบังคับทางการเมืองในลักษณะตัดสิทธิหรือจำกัดสิทธิทางการเมือง อันได้แก่ การห้ามมิให้ผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปี ตามกฎหมายเดิม^๙ หรือ การให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ตามกฎหมายใหม่^{๑๐} ซึ่งไม่ถือว่าเป็นโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘^{๑๑} แต่โทษจำกัดสิทธิทางการเมืองนี้อาจถือได้ว่าเป็นโทษข้างเคียงหรือโทษอุปกรณ์ ซึ่งการจะนำมาใช้ได้จะต้องมีการพิสูจน์ความผิดทางอาญาของผู้กระทำความผิดเสียก่อน^{๑๒} แต่ในทางปฏิบัติมักจะมีการดำเนินคดีโดยมุ่งหมายให้มีการบังคับโทษจำกัดสิทธิทางการเมืองนี้เป็นหลัก ส่วนการลงโทษทางอาญาเป็นเรื่องรอง ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่ต้องการจะตัดโอกาสคนที่ไม่โปร่งใสให้เข้าไปใช้อำนาจรัฐได้นั่นเอง อย่างไรก็ตาม อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. ๒๐๐๓ (UNCAC) ข้อ ๓๐ วรรค ๑๐ กำหนดว่า รัฐภาคีต้องพยายามส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมของบุคคลซึ่งต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้

(๔) เจตนาทุจริต

ความผิดเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน เป็นบทลงโทษเพื่อสร้างสภาพบังคับให้ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน โดยถือเป็นหน้าที่สำคัญ หากไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่จะมีความผิดทันทีแม้จะยังมิได้กระทำการทุจริตใดก็ตาม ตามแนวคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๙/๒๕๔๔ เคยวางหลักว่า คำว่า “จงใจ” ตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ มาตรา ๒๙๕ เป็นเพียงเจตนาธรรมดาที่พิจารณาเพียงว่า ผู้ถูกร้องรู้หรือไม่รู้ว่ามีทรัพย์สินดังกล่าวอยู่หรือไม่ โดยผู้ถูกร้องรู้สำนึกในการกระทำก็เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษ

^๙ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๔

^{๑๐} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๕ , พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑

^{๑๑} คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ ๓-๕/๒๕๕๐ วินิจฉัยว่า การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ใช่โทษทางอาญา

^{๑๒} หากความผิดทางอาญาขาดอายุความ ย่อมไม่อาจนำมาตราการจำกัดสิทธิทางการเมืองมาใช้บังคับแก่คดีนั้นได้

คำวินิจฉัยชั้นอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่ อม.อธ. ๖/๒๕๖๓ วินิจฉัยว่า โทษทางอาญาและมาตรการบังคับทางการเมืองตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นผลจากการวินิจฉัย พฤติการณ์หรือการกระทำในคราวเดียวกันที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ และเห็นได้ว่ากฎหมายมิได้มีวัตถุประสงค์จะให้มาตรการบังคับทางการเมืองนี้เป็นมาตรการหลักที่แยกจากโทษทางอาญาตามที่ผู้ร้องกล่าวอ้างแต่อย่างใด ทั้งหากจะถือว่ามาตรการบังคับทางการเมืองไม่มีอายุความดังที่ผู้ร้องอุทธรณ์แล้ว ก็อาจจะทำให้ระยะเวลาล่วงเลยไปจนยากที่จะหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดได้ตรงต่อความเป็นจริง อีกทั้งการจำกัดสิทธิดังกล่าวเป็นมาตรการเชิงป้องกันการทุจริตจึงต้องบังคับโดยเร็ว มิฉะนั้นหากผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากตำแหน่งนั้นไปเกินกว่าห้าปีแล้ว การที่จะบังคับมาตรการจำกัดสิทธิทางการเมืองด้วยการห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๔ วรรคสอง ย่อมเป็นอันไร้ผลโดยสิ้นเชิง ซึ่งไม่ใช่เจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย ดังนั้น มาตรการจำกัดสิทธิทางการเมืองดังกล่าวแม้มิใช่โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ ก็ย่อมต้องอยู่ภายใต้หลักทั่วไปของคดีอาญารวมถึงอยู่ในบังคับอายุความทางอาญา แม้ ผู้ถูกกล่าวหาจะให้การรับสารภาพ แต่เมื่อคดีส่วนอาญาศาลวินิจฉัยว่าขาดอายุความ โดยไม่มีการวินิจฉัยข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามคำร้อง การที่ผู้ร้องขอให้ศาลใช้มาตรการบังคับทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๔ แก่ผู้ถูกกล่าวหาย่อมเป็นการขอให้ศาลวินิจฉัยพฤติการณ์หรือการกระทำอันเดียวกันกับที่ต้องนำมาวินิจฉัยในส่วนความรับผิดในทางอาญาที่ขาดอายุความซึ่งสิทธิขาดอาญามาฟ้องระงับไปแล้ว จึงไม่อาจนำมาตราการบังคับทางการเมืองมาใช้บังคับแก่ผู้ถูกกล่าวหาได้

คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในคดีหมายเลขแดงที่ อม.อธ. ๑/๒๕๖๓ วินิจฉัยว่า การที่จะถือว่าจงใจจะต้องเป็นการกระทำโดยรู้สำนึกถึงผลเสียหายที่จะเกิดจากการกระทำของตน ในกรณีนี้คือทำให้เสียหายแก่การตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นวัตถุประสงค์ของกฎหมาย หากผู้ถูกกล่าวหาจะยกข้ออ้างที่ทำให้ตนเข้าใจว่าไม่ต้องแสดงรายการทรัพย์สินก็ต้องแสดงเหตุผลสนับสนุนให้เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้จงใจที่จะปกปิดข้อความจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ

ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.๒๐๐๓ (UNCAC) ข้อ ๙ กำหนดว่าการรู้ข้อเท็จจริง เจตนา และความมุ่งประสงค์ที่กำหนดให้เป็นองค์ประกอบของความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้อาจอนุมานจากเหตุการณ์ข้อเท็จจริงที่ปรากฏ แม้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีจะไม่มีมูลเหตุชักจูงใจในการที่จะปกปิดซ่อนเร้นทรัพย์สินเลยก็ตาม แต่หากไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง ก็อาจมีความผิดเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ซึ่งมีโทษทั้งทางอาญาและโทษทางการเมืองดังกล่าวแล้ว คดีส่วนใหญ่ที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมักจะเป็นกรณีของการเมืองระดับท้องถิ่นที่ขาดตระหนักรู้หรือละเลยไม่สนใจนำพาต่อหน้าที่ที่กฎหมายถือเป็นเรื่องสำคัญ^{๑๓}

๓. บทสรุป

จากความแตกต่างระหว่างคดีเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินกับคดีอาญาเกี่ยวกับการทุจริตดังกล่าวมาแล้ว ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินจึงต้องมีความเข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายแต่ละเรื่อง ส่วนผู้ปฏิบัติงานคดีแต่ละประเภทย่อมต้องบังคับใช้กฎหมายในคดีให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายในแต่ละเรื่อง./

มีนาคม ๒๕๖๕

^{๑๓} คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีหมายเลขแดงที่ อม.๕/๒๕๕๕ พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔ มาตรา ๓๓ และมาตรา ๓๙ บัญญัติว่า กรรมการของรัฐวิสาหกิจเป็นผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อผู้ร้องภายใน ๓๐ วัน ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่ง ทุกสามปีที่อยู่ในตำแหน่ง เมื่อพ้นจากตำแหน่ง และเมื่อพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปี หน้าที่ดังกล่าวถูกกำหนดไว้ตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ในหมวด ๓ เรื่องการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ส่วนที่ ๒ การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่มีวัตถุประสงค์มุ่งหมายที่จะสร้างระบบตรวจสอบการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีความรัดกุมและเกิดประสิทธิภาพในการตรวจสอบได้อย่างแท้จริง จึงกำหนดหน้าที่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งที่มีความสำคัญต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ โดยกำหนดเวลาในการยื่นเป็นช่วงเวลาต่างๆ ไว้ เริ่มแต่เข้ารับตำแหน่ง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ร้องได้มีข้อมูลในการตรวจสอบบุคคลในตำแหน่งดังกล่าวตลอดระยะเวลาที่ผู้นั้นดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐและใช้อำนาจบริหารกิจการของรัฐอยู่ว่ามีทรัพย์สินและหนี้สินเปลี่ยนแปลงผิดปกติหรือไม่ อันเป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานสำคัญที่ผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ทุกคนต้องรู้และตระหนักว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด